

Brunstproblem hos påsettlam

Forfatter

Åshild Øritsland Våge, Animalia - HTsau

Sammendrag

Et spørsmål som ofte melder seg mot slutten av eller etter paringen, er hvorfor en del av påsettlamma ikke viser brunst. Dette er et problem mange opplever, til tross for at påsettlamma er fine og store.

Publisert

2012

Referanse

Sau og Geit nr. 6/2012

Utskriftsdato

22.02.2024 www.fag.nsg.no

Brunstproblem hos påsettlam

Et spørsmål som ofte melder seg mot slutten av eller etter paringen, er hvorfor en del av påsettlamma ikke viser brunst. Dette er et problem mange opplever, til tross for at påsettlamma er fine og store.

Manglende brunst hos påsettlamma er en delt problemstilling, der man kan skille mellom om lammet har nådd puberteten eller ikke, og eventuelt når. At man ikke registrerer brunst kan komme av at lammet:

- ikke når puberteten det første året
- har vært i brunst før paringa
- har vært i brunst i paringa, men har ikke vist synlig brunst/ikke blitt parett
- kommer i brunst etter paringa.

Når lamma når puberteten vil det skje en forandring i kjønnsorganene. Ved å se på kjønnsorganer etter slaktning, kan man avgjøre om et lam har nådd puberteten eller ikke. I en undersøkelse gjort i Buskerud (1987) undersøkte de kjønnsorganene til lam som ble slaktet etter ikke å ha vist brunst. Blant disse lammene var det ca. 40% som ikke var

kommet i puberteten, ca. 40% som hadde vært i brunst, men ikke var drektige, ca. 4% som var drektige og ca. 4% som hadde misdannelser i kjønnsorganene. Hos de resterende 12% var kjønnsorganene blitt ødelagt ved slaktning slik at de ikke kunne undersøkes.

Pubertet og brunst

Hos sau inntreffer puberteten ved 5-9 måneders alder. Det er vanlig å si at et lam har nådd puberteten når det har vist sin første brunst. Denne første brunsten faller imidlertid ikke alltid overens med tidspunktet for første egglosning. Puberteten påvirkes både av arvelige og miljørelaterede faktorer, samt samspillet mellom disse.

Oppstart av puberteten er i hovedsak styrt av alder og kroppsvekt, og trigges av hormonforandringer som følge av avtagende daglengde. Det er vist at søyelam av dalarasen kommer i puberteten når de har nådd 65% av voksenvekta, men her er det individuell variasjon. Det er også variasjon mellom raser. Generelt kommer de lette rasene tidligere i puberteten enn de tyngre rasene.

I tillegg påvirker mengden kropps-

fett, føring, lys, temperatur og sykdom om og når lamma kommer i brunst. Når det gjelder ernæring er blant annet forstyrke og mineral/vitaminstatus viktig. Det er også vist at introduksjon av vær etter en periode med isolasjon fra hanndyr er viktig for å stimulere søyelam som ikke har kommet i puberteten.

Lam som ikke når puberteten første året

Lam som er små og lam som er født seint i sesongen vil ofte ikke komme i puberteten første paringssesong. Det er derfor et mål å velge ut dyr som har hatt jevn tilvekst gjennom hele sesongen, og som er store allerede om høsten.

Det er godt dokumentert at underernæring tidlig i livet kan påvirke senere reproduksjonsevne, til tross for god tilvekst senere i sesongen. I denne sammenhengen kan det være interessant å dra frem koboltmangel. Mangel på kobolt kan, som byggestein i vitamin B12, i seg selv føre til at lamma ikke kommer i pubertet. I tillegg vil dyr med koboltmangel i beitesesongen få dårlig appetitt, og som en følge av sjukdommen bli underernærte. Dette vil også påvirke reproduksjonsevnen. En faktor kan altså virke inn på flere måter. Brunstmangel bør derfor alltid sees i sammenheng med produksjon og helse gjennom hele produksjonssyklusen.

Brunst før paringssesongen

Med den gode tilveksten vi finner i mange besetninger, er det ikke utenkelig at påsettlamma kan nå 65% av voksen kroppsvekt i god tid før paringssesongens start. Lam har i tillegg færre brunstsykluser, flere stille brunster og viser sjeldent brunsttegn uten tilstedeværelse av en vær, noe som gjør det vanskelig å oppdage en eventuell brunst. Det er derfor en mulighet at lamma kommer i brunst, og avslutter brunstsesongen, før paringa begynner.

Det er viktig å bruke væren, helst 2 ganger per dag, for å sjekke brunsten hos påsettlamma.

Stille brunst eller svake brunstsymptomer

Brunsten hos voksne søyer varer i gjennomsnitt 30 timer, men er minst 10 timer kortere hos lamma. Det er også vist at lam er mindre aktive i å søke til væren, og at hierarkiske forhold mellom dyr i en flokk kan føre til at påsettlam ikke uttrykker brunst for væren. Kombinert med kortere brunstsesong og stille brunster kan det derfor være vanskeligere å oppdage brunst hos lamma. Dette kan resultere i at man overser brunst hos enkelte lam.

Brunst etter paringssesongen

Hos den islandske sauerasen er det vist at søyelammene i gjennomsnitt kommer i brunst 10 dager etter de voksne søyene. En slik forskjell er funnet også hos norske raser. I tillegg vil stress, for eksempel i form av vedvarende nedbør, kunne forsinke tidspunktet for første brunst.

Tvillinger, og trolig trillinger og firlinger, vil komme i brunst senere enn enklinger. I tillegg vil lam som er født sent i sesongen komme senere i brunst enn de som er født tidlig i sesongen. Det er vanlig å bruke lam etter årslam i

avlens fordi man ønsker å oppnå størst mulig avlsmessig fremgang. Da de unge dyra gjerne kommer sent i brunst, kan man anta at deres avkom ofte er født senere på året. Dette kan bidra til at disse igjen kommer sent i brunst. Ved inseminering kan man ha en lignende situasjon, ved at en lav treffprosent på insemineringen kan gjøre at avlsdyrene løper om, og må insemineres/pares på nytt. Avkom etter disse kan dermed også være født senere i sesongen.

Hva gjør vi så med disse lammene?

Man kan trolig forsvare å beholde påsettlamma som ikke viser brunst, ettersom man allerede har tapt penger. Dette tapet utgjøres både av kostnaden av fôr og arbeid fra høsten til slakketidspunktet, og av differansen i slaktestyret mellom høsten og det nye slakketidspunktet om vinteren. Samtidig kan man vente at disse tiltenkte påsettlamma vil ha en større produksjon som førstegangsfødende toåringer, enn deres jevngamle har som andregangsfødende, noe som gjør at man kan tjene inn noe av tapet. Det er likevel verdt å merke seg at de som

lammer som ettåringer har en større produksjon gjennom livet.

På den andre sida er det en ikke ubetydelig kostnad ved å føre disse lamma den sesongen de ikke produserer. Forskjell i tilgjengelighet og pris på grovfôr gjør at denne kostnaden kan variere noe mellom gårder. En annen side av saken er også at man ved å beholde dyr som ikke kom i brunst første sesongen i verste fall kan avle frem et økende brunstproblem. Dersom man ønsker at søyene skal lamme som åringer, bør man derfor ekskludere søyer som ikke viste brunst første sesongen fra videre avl.

Lammene som ikke viser brunst representerer uansett et tap. Målet må derfor være å få nok kunnskap om problemstillingen til at vi kan finne suksesskriterier for å lykkes med påsettlamma, både med tanke på tilpassing av miljøet, og hvordan vi allerede om høsten kan velge ut de påsettlamma som har størst mulighet for å bli drektige.

Av Åshild Øritsland Våge (HTsau),
Trond Svare og Håvard Nørstebo
(studenter ved Norges Veterinærhøgskole)

Sau og Geit er på nett!

Visste du at du kan lese Sau og Geit på nettet? En uke før du får bladet i postkassa er bladet tilgjengelig på nsg.no. Her kan du lese siste nytt og klikke deg inn på annonsørers hjemmesider. Tidligere utgivelser er også tilgjengelige.

For å lese Sau og Geit på nettet må du logge deg på med medlemsnummeret ditt. Dette finner du foran navnet og adressen din bak på tilsendte blad, eller du får det ved å henvende deg til sekretariatet i NSG.

Les koden med din smarttelefon eller nettbrett for raskeste innlogging.

Sau og Geit